

DEN "NYE" UTFORDRINGEN FRA RUSSLAND

Ulike vedtak for å styrke NATOs forsvarsevne – er ikke en respons på en «ny» strategisk doktrine på russisk side. Det er i større grad en respons på egen oppvåkning og realitetsorientering

ODD GUNNAR SKAGESTAD
Norsk statsviter, diplomat og forfatter.

Den senere tids omfattende russiske militære øvingsaktivitet rett utenfor norskekysten har utløst en fornyet debatt om vår sikkerhetspolitiske situasjon - en situasjon hvor Russland fremstår som mer truende enn på lenge og vi selv som tilsvarende mer sårbare. Enkelte mener at situasjonen bunner i at norsk sikkerhetspolitikk i dag vektlegger "avskrekking" langt mer enn "beroligelse", som har vært to "søylor" i norsk sikkerhetspolitisk doktrine siden vi for 70 år siden var med på å stifte NATO. Noen går så langt som til å hevde at vi har oss selv å takke for de russiske styrkedemonstrasjonene, fordi vi angivelig har "terget" dem ved at vi i fjor var vertskap for den store NATO-øvelsen "Trident Juncture", samt ved en stadig mer omfattende amerikansk tilstedeværelse her og i nordområdene. En slik oppfatning synes å være basert på en virkelighetssans med slagside. Som redaktør Kjetil Stormark i all enkelhet påpeker, er det en vesentlig forskjell på Russlands og NATOs aktivitet i nordområdene: Mens NATO øver på defensive manøvrer for å kunne forsvare egne medlemsland, øver Russland hyppig på å gjennomføre offensive operasjoner og

for å kunne etablere kontroll over NATOs territorium.

Samtidig vil mange, som forsker Tormod Heier i sin ferske bok «Et farligere Norge?», mene at det er et alvorlig problem for Norge at vi gjennom mangeårig nedbygging av vårt territorialforsvar har gjort oss så fullstendig avhengige av USA for å ha et troverdig forsvar i Nord-Norge. Dette er et synspunkt som også under- tegnede deler.

For eget vedkommende vil jeg i tillegg fremheve at den senere tids utvikling er nok et varsko om viktigheten av at vi oppfyller NATOs 2-prosentvedtak fra 2014.

BASTIONFORSVARET

Blant norske forsvarsanalytikere er det populært å operere med et strategisk konsept som kalles "Bastionforsvaret". Dette konseptet legger til grunn at Russlands strategiske doktrine i nord er basert på et ønske om å beskytte landets egen "atomtriade", dvs. atomvåpen på ubåter og marinefartøyer, i bombefly og på land. For å kunne beskytte sin egen

Bastionforsvaret er ikke noe helt nytt. Sovjet/Russland har alltid ønsket å beskytte sin «atomtriade» i nord. Delta IV-klasse er den nyeste russiske ubåttypen. Fartøyet kan ta 16 ballistiske missiler som alle kan avfyres på samme tid under fart og i undervannsstilling. (Foto: Forsvaret)

atomkapasitet har Russland definert et eget interesseområde der de ønsker å ha militær kontroll i en konfliktsituasjon. Dette interesseområdet, som i norske ekspertkreter gjerne omtales som Bastionforsvaret, dekker hele Barentshavet, deler av Nord-Norge og Svalbard, og strekker seg inn i Atlanterhavet – med andre ord . områder som tradisjonelt inngår i NATOs Nordflanke-begrep. Det er vanskelig å se at uttrykket Bastionforsvaret er noe mer enn et nyere ord for en beskrivelse og en analyse som vi kjenner igjen fra Den kalde krigens dager, og som undertegnede tilbake i 1972 tematiserte i artikkelen "Debatten om sovjetmarinen og Norges sikkerhet". (Skagestad: Dialog 1972) Men det gjør jo ikke saken på noen måte mer betryggende.

Blant vestlig sikkerhetspolitisk ekspertise og forsvarsanalytikere synes det ellers å ha dannet seg en oppfatning av at vi er vitne til en utvikling hvor toneangivende russisk strategisk tenkning har skapt en grunn-

leggende ny situasjon, hvor NATO-alliansen herunder Norge står overfor kvalitativt nye utfordringer.

HVA ER NYTT?

Med hensyn til spørsmålet om hva som er "nytt" eller "i endring" i russisk strategi, er det påfallende hvordan vestlige forsvarsanalytikere lener seg på den russiske generalstabssjef Valerij Gerasimovs velkjente beskrivelser – fra 2013 og frem til i dag – av hvordan internasjonale konflikter utspiller seg i den moderne verden. Her inngår en rekke ulike elementer, eksempelvis og stikkordmessig som følger:

- Utvisking av skillet mellom militære og ikke-militære konflikter;
- Anvendelse av et bredt spektrum av militære og ikke-militære virkemidler;
- Asymmetriske konflikter;
- Psykologisk krigføring, inkl. undergraving av tillit til motpartens myndigheter;
- Desinformasjon - Spredning av falske eller selekterte nyheter;

- Cyber-angrep (f.eks. "hacking" av eller planting av virus i vitale databaser);
- Påvirkning, intimidering, skremslar.

Erkjennelsen av bredden og kompleksiteten av de elementer som inngår i populærbegrepet "hybrid-krig" er i høy grad relevant for forståelsen av de sikkerhetspolitiske utfordringer som NATO står overfor. Samtidig er det på sin plass å minne om – og som Gerasimov selv gjentatte ganger har påpekt – at disse beskrivelsene ikke er ment som, og bør heller ikke forstås som noen offisiell russisk strategisk doktrine. Dernest kan det også være nyttig å minne om at de virkemiddel-elementer som her beskrives, heller ikke (når unntas aktiviteter innen cyber-domènet) representerer noe kvalitativt nytt i russisk strategisk tenkning og praksis.

KONTINUITET I RUSSISK TENKNING

Nyanser har selsagt gjort seg gjeldende opp gjennom årene. Sovjetisk sikkerhets-

politikk hadde således et mer ambisiøst og hegemoni-rettet overordnet siktemål, samt en mer ideologisk overbygning enn hva forholdet er for dagens Russland. Og hva virkemidlene angår, er det verdt å merke seg at mens offisiell sovjetisk strategisk doktrine tok éntydig avstand fra førstebruk av atomvåpen, er dette ikke tilfellet for Russland under Vladimir Putin.

Men når det gjelder anvendelse av hele den bredden av virkemidler som kan sammenfattes i uttrykket "hybrid-krigføring", ser man en klar sammenheng og kontinuitet mellom russisk strategisk tenkning før og nå.

For å sette det litt på spissen: Gerasimovs hyppig siterte artikkel i tidsskriftet Vojenno-promyslennyj Kurjer 26. februar 2013 kan leses som et ekko av den amerikanske diplomaten George F. Kennans "Lange telegram" fra USAs Moskva-ambassade til utenriksminister James Byrnes 22. februar 1946, hva angår Kennans beskrivelser og analyser av sovjetiske strategiske motiver, målsettinger, tenkning og virkemidler. I sin analyse av sovjetisk utenrikspolitikk skrev Kennan blant annet at Russland har ingen planer om å gå til krig mot USA eller dets allierte. I stedet vil landet bruke ikke-militære midler for å "undergrave de største vestlige maktens generelle politiske og strategiske potensial, å øke samfunnsmessig og økonomisk uro, å stimulere alle former for splid (...). Der hvor mistro foreligger, vil den bli stimulert, der hvor den ikke finnes, vil den bli skapt". (Kennan: The Long Telegram.)

KYNISK SITUASJONSBEDØMMELSE

Innsiktsfulle og betimelige betraktninger om Stalins Sovjetunion, og ikke mindre dekkende med hensyn til Putins Russland. Men med våre dagers utvisking av skillet mellom militære og ikke-militære konflikter, senkes også terskelen for anvendelse av væpnede midler – når det måtte anses opportunt og tilstrekkelig farefritt.

Det har vært stor russisk militære øvingsaktivitet utenfor Norge nylig. På bildet Sevoromorsk (619) og et annet russisk fartøy. (Foto: Kystvakten)

For mange i NATO kom det som et sjokk da Russland i februar 2014 med våpenmakt annekterte Krim-halvøya, og deretter utvirket et separatist-opprør i Ukraina, hvor Russland fremdeles holder vedlike en stillingskrig på ukrainsk territorium. Den russiske opptreden var ganske visst sjokkerende, men det ville være feil å betrakte den som

“Hybrid-krigføring” representerer kontinuitet mellom sovjetisk og russisk strategisk tenkning

uttrykk for en vesentlig endring i russisk strategisk doktrine. Snarere var det tale om et uttrykk for en kynisk-opportunistisk situasjonsbedømmelse: Dette var en aksjon som Kreml, blant annet på bakgrunn av erfaringene med Georgia knapt seks år tidligere, antok (og med rette) at man kunne tillate seg uten å risikere åpen krig med NATO.

NY ERKJENNELSE FOR NATO

Om året 2014 ikke kan sies å representere en vesentlig endring i russisk strategisk doktrine, må NATOs erkjennelse og situasjonsforståelse i så måte kunne kvalifisere til merkelappen "ny" – noe som kom til uttrykk ved NATO-toppmøtet i Wales i august samme år. Nærmest som et straksvedtak ble man da enige om å øke (innen 2024) medlemslandenes forsvarsbudsjetter til to prosent av deres respektive BNP. Dette vedtaket – sammen med senere viktige vedtak i retning av å styrke alliansens forsvarsevne – må derfor betraktes som en respons, ikke en respons på noen endret strategisk doktrine på russisk side, men som en respons på egen oppvåkning, realitetsorientering og virkelighetsforståelse. Hvorvidt det er en respons som befinner seg på riktig spor og med adekvat fremdrift, er et spørsmål som er vel verdt å drøftes – på seminarer, i den offentlige debatt, i de relevante faglige fora, og ikke minst på den politiske arena.

Odd Gunnar Skagestad er norsk statsviter, diplomat og forfatter. Han gav nylig ut boken «Fra Lenin til Putin» Frekk forlag. Skagestad har bodd i tilsammen 7 år i Sovjetunionen/ Russland og vært leder for OSSEs støttegruppe til Tsjetsjenia (1998-2000).